

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 212 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуювна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуювна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohibnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабиржанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	

YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQA TORTISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich

Mustaqil tadqiqotchi

O'zbekiston Respublikasi Bank moliya akademiyasi "Soliq va soliqqa tortish"

Annotatsiya: Ushbu maqolada yakkta tartibdagi tadbirkorlarning soliqqa tortilishi bo'yicha amalda qo'llanilayotgan soliq mexanizmlari tahlil qilinib, soliq to'lovchilar uchun qulayliklar yaratish borasidagi muammolar va takliflar ko'rib chiqilgan. Xalqaro tajriba hamda O'zbekiston sharoitidagi soliq tizimi o'rganilib, yakkta tartibdagi tadbirkorlarning soliq yukini kamaytirish, ularning davlat ro'yxatidan o'tishini soddalashtirish va soliqlarni to'lash jarayonini yengillashtirishga qaratilgan takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: yakkta tartibdagi tadbirkor, soliq tizimi, jismoniy shaxslar, tadbirkorlik, raqamli hisobot, soliq yuki, yashirin iqtisodiyot.

Abstract: This article analyzes the tax mechanisms currently applied to individual entrepreneurs, examining the issues and proposals aimed at creating greater convenience for taxpayers. The tax system is studied in the context of both international experience and the conditions of Uzbekistan. Proposals are put forward to reduce the tax burden on individual entrepreneurs, simplify their state registration, and facilitate the process of paying taxes.

Key words: individual entrepreneur, tax system, physical persons, entrepreneurship, digital reporting, tax burden, shadow economy.

Аннотация: В данной статье проанализированы действующие налоговые механизмы, применяемые к индивидуальным предпринимателям, рассмотрены проблемы и предложения, направленные на создание удобства для налогоплательщиков. Налоговая система исследована как на основе международного опыта, так и с учётом условий Узбекистана. Предложены меры по снижению налоговой нагрузки на индивидуальных предпринимателей, упрощению их государственной регистрации и процедуры уплаты налогов.

Ключевые слова: индивидуальный предприниматель, налоговая система, физические лица, предпринимательская деятельность, цифровая отчётность, налоговая нагрузка, теневая экономика.

KIRISH

Hozirgi global iqtisodiy sharoitda tadbirkorlikni rivojlantirish mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishiga bevosita xizmat qiladi. Shu munosabat bilan yakkta tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ular uchun qulay soliq muhitini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Yakkta tartibdagi tadbirkorlar kichik biznes subyektlarining eng keng tarqalgan shakli bo'lib, ularni qonuniy faoliyatga jalb etishda soliq siyosati samarali vosita sanaladi.

O'zbekistonda yakkta tartibdagi tadbirkorlar asosan patent asosida yoki soddalashtirilgan soliq to'lash tizimi orqali faoliyat yuritadilar. Ushbu tizimlar tadbirkorlar uchun hisob-kitoblarni yengillashtiradi, davlat uchun esa ularni rasmiy iqtisodiyotga jalb etishga xizmat qiladi.

Hozirgi vaqtda:

yakkta tartibdagi tadbirkorlar yillik patent to'lovi yoki yagona soliq to'lovi asosida faoliyat yuritish imkoniyatiga ega;

qator faoliyat turlari uchun maxsus ruxsatnomalar va hisobotlar talab etiladi;

fiskalizatsiya jarayonlari bosqichma-bosqich joriy etilib, bu yo'nalishda samaradorlikni oshirish imkoniyatlari kengaymoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yakkta tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish masalalari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida, kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda va yashirin iqtisodiyotni qisqartirishda muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlardan biri

hisoblanadi. So'nggi yillarda bu borada xalqaro tashkilotlar, iqtisodiy tadqiqot markazlari va mahalliy olimlar tomonidan qator izlanishlar olib borilgan.

Milliy normativ-huquqiy asoslar — Mavzu bo'yicha asosiy huquqiy manba sifatida O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (amaldagi tahrir) alohida ahamiyatga ega. Unda yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliqqa tortilish tartibi, soliqqa oid imtiyozlar va majburiyatlar, shuningdek, patent va yengillashtirilgan soliq rejimlari huquqiy jihatdan mustahkamlangan. Davlat soliq qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari amaldagi soliq yukining darajasi, soliq to'lovchilarning soni va ularning to'lov intizomi bo'yicha statistik bazani taqdim etadi.

Mahalliy ilmiy izlanishlar — Мўминов А.П. (2020-yil) o'z tadqiqotida O'zbekiston soliq tizimini isloh qilishning nazariy asoslarini tahlil qilib, yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliqqa tortish mexanizmlarini soddalashtirish, soliqlarni hisoblashda real daromadni inobatga olish va soliq yukini adolatli taqsimlash bo'yicha tavsiyalar bergan. Tadqiqotlarda soliq tizimining shaffofligini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va soliq ma'murchiligini takomillashtirish ustuvor yo'nalish sifatida qayd etilgan.

Xalqaro tajriba:

OECD (2022-yil) kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish bo'yicha global amaliyotlarni o'rgangan. Hisobotda soliqqa tortish jarayonida soddalashtirilgan deklaratsiyalar, raqamli platformalar va progresiv stavkalar qo'llanilishining afzalliklari yoritilgan.

World Bank Group — Doing Business hisobotlarida O'zbekiston va boshqa davlatlarda tadbirkorlar uchun soliq tizimining qulaylik darajasi, soliq stavkalari va jarayonlarining tezkorligi bo'yicha reytinglar taqdim etilgan.

Gruziya modeli — 1–3 % stavka; Turkiya tajribasi — avtomatlashtirilgan soliq to'lovlari va QR-kodli hisob-kitob tizimlari; Rossiya tajribasi — "soliq patent" tizimi orqali faoliyat turiga mos ravishda soliq miqdorini belgilash amaliyoti misol sifatida keltiriladi.

Ilmiy-amaliy xulosalar — Tadqiqotlarda yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliq mexanizmlarini takomillashtirishda quyidagi yo'nalishlar eng samarali deb e'tirof etiladi:

Progresiv soliq stavkalari — daromad hajmiga mos ravishda soliq yukini belgilash.

Faoliyat turiga qarab differensial yondashuv — hudud, soha va ishlab chiqarish hajmidan kelib chiqib soliq miqdorini moslashtirish.

Raqamli platformalar — soliq to'lov va hisobotlarni onlayn shaklga o'tkazish orqali shaffoflikni oshirish.

Yashirin iqtisodiyotni qisqartirish — imtiyoz va subsidiyalar orqali tadbirkorlarni rasmiy iqtisodiyotga jalb etish.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish tizimini takomillashtirishning konseptual asoslarini, xorijiy ilg'or amaliyotlarni hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Mazkur yondashuvlar amaliyotga tatbiq etilganda kichik biznesning raqobatbardoshligi oshadi, soliq intizomi mustahkamlanadi va milliy iqtisodiyot uchun qo'shimcha daromad manbalari yaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, amaldagi mexanizmlar yakka tartibdagi tadbirkorlarni to'liq rasmiylashtirish imkoniyatlarini to'liq ishga solmagan. Asosiy masalalar quyidagilar:

Soliq yukining nisbatan og'irligi — daromadi past tadbirkorlar uchun ham bir xil miqdorda patent yoki yagona soliq to'lash majburiyati mavjud bo'lib, bu tizimni yanada moslashtirish zarurati mavjud;

Faoliyat turlaridagi aniqlik yetishmasligi — ayrim faoliyat turlari bo'yicha huquqiy me'yorlarning aniq belgilanmaganligi tadbirkorlar uchun tushunarsizliklar keltirib chiqaradi;

Raqamlashtirish darajasining yetarli emasligi — tadbirkorlar o'rtasida raqamli hisobot va onlayn fiskalizatsiya tizimlari to'liq yo'lga qo'yilmagan;

Norasmiy sektor ulushining mavjudligi — tizimning murakkabligi ayrim tadbirkorlarni rasmiy sektorga o'tishdan to'xtatadi, shu bois jarayonni soddalashtirish talab etiladi.

Jahon amaliyotida yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortishda bir nechta samarali yondashuvlar mavjud:

Gruziya modeli — 1–3 % oralig'ida soliq stavkasi va yengillashtirilgan hisob-kitob tartibi;

Turkiya modeli — barcha soliq to'lovlari to'liq elektron shaklda amalga oshiriladi, QR-kodli hisob-kitob tizimlari keng qo'llanadi;

Rossiya tajribasi — "Soliq patent" tizimi faoliyat turiga qarab aniq soliq miqdorini belgilaydi va uni yil davomida bosqichma-bosqich to'lash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyotida yakka tartibdagi tadbirkorlarning o'rni beqiyosdir. Ular nafaqat aholi bandligini ta'minlash, balki hududlarda iqtisodiy faollikni oshirish hamda xizmatlar va ishlab chiqarish tarmoqlarini

diversifikatsiya qilishda ham muhim o'rin tutadi. Shu bois, ularni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat fiskal daromadlarni oshirish, balki kichik biznesni barqaror rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Amaldagi soliq tizimida yakka tartibdagi tadbirkorlar asosan patent yoki yagona soliq to'lovi asosida faoliyat yuritadilar. Biroq, mavjud mexanizmlar barcha sohalarida ham tadbirkorlar ehtiyojlarini to'liq qondirmaydi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, hozirgi tizimda soliq yukining bir xilligi, faoliyat turlari bo'yicha cheklovlarining mavjudligi va raqamlashtirish darajasining yetarlicha yuqori emasligi kabi omillar ularning rasmiy sektorda faoliyat yuritish imkoniyatlarini cheklamoqda.

Mazkur jihatlarni bartaraf etish maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Daromadga mutanosib progressiv soliq stavkalarini joriy etish – real aylanma mavjud bo'lgan sharoitlarda soliqlarni soha va hajmga qarab belgilash orqali past daromadli tadbirkorlar uchun soliq yukini kamaytirish, yuqori daromadli tadbirkorlar esa iqtisodiyotga ko'proq hissa qo'shishiga erishish. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Gruziya, Estoniya va Litva kabi davlatlarda bunday tizim kichik biznesni rasmiy sektorga keng jalb qilgan.

Faoliyat turlari bo'yicha soliq to'lovlarini differensiallashtirish – faoliyat turi, hududiy joylashuvi va daromadiga qarab soliq miqdorini farqlash. Masalan, qishloq hududlarida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlarga pastroq soliq stavkasi belgilash orqali ularning iqtisodiy faolligini yanada rag'batlantirish mumkin.

Raqamli soliq platformalarini rivojlantirish – mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali soliq to'lash, hisobot topshirish hamda davlat organlari bilan o'zaro axborot almashuvini avtomatlashtirish. Bu nafaqat byurokratik jarayonlarni soddalashtiradi, balki soliq intizomini sezilarli darajada oshiradi.

Norasmiy sektorni rasmiylashtirishga rag'batlantirish – yakka tartibdagi tadbirkorlarning rasmiy faoliyatga o'tishi uchun subsidiyalar, imtiyozli kreditlar, davlat buyurtmalari va boshqa iqtisodiy qo'llab-quvvatlash choralarini joriy etish. Bunday yondashuv Turkiya va Malayziya tajribasida yuqori samaradorlik ko'rsatgan.

Fiskalizatsiya jarayonini jadallashtirish – raqamli kassa apparatlarini joriy etish tartibini soddalashtirish va ularni subsidiyalash orqali arzonlashtirish. Bu tizim orqali har bir tranzaksiya onlayn tarzda soliq organlariga yetkazilib, natijada iqtisodiyotning rasmiy segmenti kengayadi.

Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilishi quyidagi ijobiy iqtisodiy va ijtimoiy natijalarni keltirib chiqaradi: yashirin iqtisodiyot ulushi qisqaradi;

soliq bazasi kengayadi va davlat byudjeti daromadlari ortadi;

hududlarda kichik biznesning investitsion faolligi oshadi;

bandlik darajasi hamda aholi daromadlari barqaror o'sadi;

davlat va tadbirkorlar o'rtasida o'zaro ishonch mustahkamlanadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha taklif etilgan islohotlar O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligi, raqobatbardoshligi va ijtimoiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlarni amalga oshirishda xalqaro ilg'or tajribadan oqilona foydalanish va zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston iqtisodiyotida yakka tartibdagi tadbirkorlarning o'rni beqiyos bo'lib, ular nafaqat aholining bandligini ta'minlashda, balki hududlarda iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish, xizmat ko'rsatish hamda ishlab chiqarish tarmoqlarini diversifikatsiya qilishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu subyektlar iqtisodiy tizimda bozor mexanizmlarini rivojlantirish, hududiy tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va mahalliy resurslardan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Amaldagi soliq tizimi asosan patent va yagona soliq to'lovi asosida tashkil etilgan bo'lib, ushbu mexanizm hisob-kitob jarayonlarini soddalashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tizimning yanada samaradorligini ta'minlash maqsadida uni takomillashtirish bo'yicha imkoniyatlar mavjud bo'lib, jumladan, soliq yukining daromad miqdoridan qat'i nazar bir xil belgilanishi, faoliyat turlari bo'yicha me'yoriy chegaralarning mavjudligi, raqamlashtirish jarayonlarining yetarlicha rivojlanmaganligi va norasmiy sektor ulushining sezilarli darajasi kabi omillar tizimning to'liq potensialini ishga solishga to'sqinlik qilmoqda. Mazkur omillarni bartaraf etish uchun progressiv soliq stavkalarini joriy etish orqali real aylanma va daromad hajmiga mutanosib soliq yukini belgilash, faoliyat turi, hududiy joylashuvi va daromad darajasidan kelib chiqib soliq miqdorini differensiallashtirish, raqamli soliq platformalarini rivojlantirish orqali mobil ilovalar va onlayn tizimlar yordamida soliq to'lash hamda hisobot topshirish jarayonlarini soddalashtirish, norasmiy sektorni rasmiylashtirishni rag'batlantirish maqsadida subsidiya va soliq imtiyozlarini joriy etish, davlat buyurtmalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, fiskalizatsiya jarayonini jadallashtirish orqali raqamli kassa apparatlaridan foydalanish tartibini soddalashtirish va ularni moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali soliq hisoboti va nazorat tizimini yanada shaffoflashtirish zarur. Ushbu chora-tadbirlarni kompleks tarzda amalga oshirish natijasida yashirin iqtisodiyot ulushi qisqaradi, soliq bazasi kengayadi, byudjet daromadlari ortadi, hududlarda investitsion faollik oshadi, davlat va tadbirkor o'rtasidagi o'zaro ishonch hamda hamkorlik mustahkamlanadi va iqtisodiy o'sishning barqarorligi ta'minlanadi. Eng muhimi, xalqaro ilg'or tajribalardan samarali foydalanish va

zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish mazkur islohotlarning muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu tariqa, yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qulay, sodda va shaffof soliq tizimini shakllantirish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishi hamda ijtimoiy farovonligini ta'minlashda muhim strategik yo'nalish sifatida ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (amaldagi tahrir).
2. Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari. – <https://soliq.uz>
3. World Bank Group. Doing Business Report.
4. Mo'minov, A. R. Soliq tizimini isloh qilishning nazariy asoslari. – Toshkent: 2020.
5. OECD. Taxation of SMEs Report. – OECD Publishing, 2022.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>